

YEVROPADA “UYG‘ONISH DAVRI” USLUBLARINING SHAKLLANISHI

Naimova Dilbar Numonovna

Buxoro muhandislik-texnologiya instituti.
“Carm buyumlari texnologiyasi va dizayni”
kafedrası katta o‘qituvchisi

Аннотация.

“Barokko va rokoko,modern” uslublari Uyg‘onish davri uslubi bo‘lib, XV-XVI asrlar Yevropa madaniyati tarixidagi davr o‘rta asrlar madaniyati o‘rniga kelgan yangi davr.

Kalit so‘zlar: barokko, rokoko, renesans, me‘morchilik, hunarmand, Antik davr.

Renessans-Uyg‘onish davri uslubi XV-XVI asrlar (Fransuzcha-renaissance, italyancha-rinascimento, ri-qayta yoki qayta tug‘ilmoq). Yevropa madaniyati tarixidagi davr o‘rta asrlar madaniyati o‘rniga kelgan yangi davr. U taxminan XIV asr boshlaridan XVI asr oxirlari va XVII asrning dastlabki o‘n yilliklarini o‘z ichiga oladi. Uyg‘onish davri madaniyati o‘zining antropotsentrizm (birinchi navbatda, asosiy e‘tibor inson va uning faoliyatiga qaratilganligi) xususiyati bilan insoniyat tamaddunidan joy olgan. O‘rta asrlarga kelib, Antik davri madaniyatiga e‘tibor kuchayadi yoki qaytadan uyg‘ona boshladi.

1-rasm.” Barokko” arxitekturada.

Shu tariqa uyg‘onish atamasi paydo bo‘ladi. Renessans atamasi uyg‘onish ma‘nosini berishi haqida XVI asrda italyan rassomi Jorjo Vazari tomonidan ma‘lumotlar yozib qoldirilgan. Bu atamaga zamonaviy tusni esa fransuz tarixchisi Jule Mishel tomonidan XIX asrda berilgan. XV-XVII asrlar jahon tarixida Renessans yoki Uyg‘onish davri nomi bilan mashhurdir. Bu davrda Yevropa mamlakatlarida birin-ketin madaniy yuksalish ko‘zgatashlanadi. Bu madaniy yuksalish, birinchi navbatda,

ijtimoiy- iqtisodiy o'zgarishlar bilan, jamiyat hayotida shaharlarning, shahar madaniyatining, hunarmandchilikishlabchikarishining rivoj topishi bilan uzviy bog'liq edi. Renessans madaniyati birinchi bo'li b Italiyada boshlandi. Yevropa Uyg'onish harakatining ilk vatani-Italiyada kapitalistik sanoatning dastlabki shakli-manufaktura yuzaga keladi. Mamlakatning bir qancha shaharlarida savdo-sotiq tez sur'atlar bilan rivojlanadi. Venetsiya va Genuya savdo bilan mashhurbo'lgan bir vaqtda Florensiya sanoat va bank ishlari bilan shuhrat qozondi.

Barokko (serhasham) uslubi.

Bu uslubni Fransiyada LyudovikXIV qirolligi davri bilanbog'lashadi. Aslida esa barokkoestetikasi tarmoqlari uyg'onishdavrining oxirlaridan boshlangan.Uni manierizm deb hamataydilar. U insoniyat tarixidasezilarli iz qoldirgan. Barokkoningta'sirchan, yorqin ranglari, tashqigo'zalligi, Yevropa madaniyatidagi boshqa usullardan ustunligini ta'minladi. U bir necha asrlar davomida XIV asrning oxirlaridan XVIII asrning o'rtalarigachagurkiradi. Hasham, dabdaba, serbezaklik va salobat kabi xususiyatlari insonni lol qoldiradigan, hayratga soladigan uslub barokkodir, ammo bu uslubni tashkil etuvchibarcha unsurlarning simmetrik joylashuvi uni juda bejirim va yoqimli qilib ko'rsatadi. Barokko pollari yig'ma suratli parket bo'laklari yoki marmardan iborat bo'lgan. Uy shiftlariga syujetli rasmlar va bo'rtma naqshlar solinadi. Devorlarga esarang-rang bezaklar, baxmal va shoyi matolar tortilgan, marmar qoplangan. Tilla suviyuritilgan ramkalarga joylashtirilgan rasmlar, oynalar, kaminlar va boshqa uybezaklari ana shular sirasiga kiradi.

X

2-rasm. Barokko uslubidagi interyer.

Barokko italyancha so'z bo'lib, o'zbek tilida "serhasham" ma'nosini beradi.Uning asoschisi sifatida buyuk mo'yqalam sohibi Mikelanjelo nomini tilga oladilar.Uning o'ta ta'sirchanligidan Rim katolik cherkovi o'z manfaatlari yo'lida foydalanishga harakat qilardi. Bu uslubni davlat ham qo'llab-quvvatlagan. Undan hokimiyat kuch-qudratini namoyish qilish vositasi sifatida foydalanganlar. Shusababli

qayerda katolik cherkovi bo'lsa, qaysi davlat qo'llab-quvvatlasa, o'sha yerdabarokko uslubi tez rivojlandi. Nihoyat, butun Yevropani egallab oldi. Ispanlar sababchibo'lib, u Amerikaga ham yetib bordi. Shu bois hozir ham uni amerikaliklar ispanuslubi deb ataydilar.

5-rasm. Barokko uslubidagi qadimiy poyabzallar

6-rasm. Barokko uslubidagi zamonaviy poyabzallar

Rokoko-san'at uslubi.

Rokoko – san'at uslubi. U interyer dizaynida eng ko'p qo'llaniladi. Fransiyada Fillip Orleanskiy (1715-1729 yillar) va Lyudovik XIV hukmronlik qilgan zamonlarda gullab-yashnadi. Rokoko barokkoning davomi sanaladi, ammo shakllarning o'ta hashamdorligi va dabdabavozligidan voz kechadi. Me'morchilikda yengil, bejirim, meyorida bezatilgan, ammo ana shu zamonga mos ishvagar muqomga ega bo'lgan imoratlar quriladi. "Rokoko" atamasi fransuzchadagi "rocaille" – "chig'anoq", "chig'anoqtosh", ya'ni "qayta ishlanmagan tosh" ma'nosini beradi, ammo bu atama XIX asrda muomalaga kiritilgan. O'z paytida uni "did surati", keyinroq, XVIII asrda "aynigan did" deya uning o'ta ko'p sonli va turli qadalgan bezaklarini tanqid qila boshlagan edilar. Bu uslub me'morchilikda Evropaning bir qator mamlakatlarida 1780 yilgacha yashadi. Bu Avstriya va Germaniyada ancha rivojlandi. Bu hech qanday

yangilik olib kelmadi, lekin eski me'morchilik an'alarini erkin va istagandek qo'llash imkoniyatlarini yaratdi.

8-rasm. Rokoko uslubidagi interyer.

XVII asr boshlarida fransiyalik alximik I.F.Betger alohida bir tuproq turini topadi va farfor ishlabchiqarishni kashf qiladi. Chinni buyumlar nihoyatda mashhur bo'lib ketadi. Stol ustini farfor bilan qoplash san'ati yuzaga keladi. Yangi-yangi idishlar, likopchalar, taqsimchalar, kofe idishlari ishlabchiqariladi. Kumush buyumlar modaga kiradi. Turfa xil yorqin ranglarga ega bo'lgan barokko o'rnini mayin oqargan, xira va harrir oltin, kumush va oq ranglari bilan rokoko egallaydi. Rokoko uslubi tarixini bezak va sovg'a-buyumlarsiz tasavvur qilish qiyin. Eng zarur narsalar: soat, qandil, farfor haykalcha, o'yinchoqlar va qutichalar sanalgan. Devorlarga oyna va kartinalar assimetrik tarzda osib qo'yilgan. Ularning mavzusi asosan erotika, afsonalar, cho'pon va cho'ponlar hayotini aks ettiruvchi rasmlardan iborat bo'lgan. Xuddi shu davrda interyerning unsurlaridan biri sifatida akvarium paydo bo'lgan edi. Hozir ham rokoko har qanday xonadon interyeriga munosib keladi. Ulug' fransuz rokoko namoyandasi Antuan Vatto (1684-1721 yillar) tomonidan 300dan ortiq kartina va suratlar yaratilgan. XVIII asr o'rtalarida dunyoga kelgan rokoko san'at uslubi insonni haqiqiy hayotdan fantaziya va xayolot olamiga olib kiradi. Afsona va rivoyatlar hamda erotika holatlarini aks ettiradi. sosan naqshdor, dabdabavor marom uning mohiyatini belgilaydi.

Rokoko uslubidagi poyabzallar

Modern (fransuzcha “modeme” – “zamonaviy” degan ma’noni bildiradi) Rossiyada, art-nuvo (fransuzcha “art-nouveau” – “yangi san’at”) Fransiyada, yugendshtil (nemischa “jugendstil” – “yosh uslub”) san’at sohasidagi badiiy yo‘nalish bo‘lib, XIX oxirlari XX asr boshlari, Birinchi jahon urushigacha bo‘lgan davrda Germaniyada keng tarqalgan. Modern .Poyafzal, bosh kiyimlar, soch turmagi, aksessuarlar, bo‘yanis, makiyaj.

Oyoq kiyimlari. XIX asr oxirida. ayollar tugmalari yoki bog‘ichlari bo‘lgan baland etiklar, shoyi, qora yoki rangli teridan tikilgan, baland qiyshiq poshnali, kamon, tokalar va rozetlar bilan bezatilgan poyabzal kiyishadi. Qisqartirilgan yubkalar modaga kirgandan so‘ng, ayollar poyafzallari yanada oqlangan bo‘lib, ularga ko‘proq e’tibor berishni boshlaydilar. 20-asr boshlari U turli xil uslublar bilan ajralib turadi va uning funktsional maqsadiga ko‘ra bo‘linadi: kundalik hayotda ular past barqaror poshnali ochiq va yopiq poyabzal, tugmalar yoki dantelli etiklar kiyishadi. Tantanali marosimlarda ular yupqa, baland va kavisli poshnali poyabzal kiyishadi. Yubkalarining uzunligi qisqarganligi sababli, 19-asrdan olingan yubkalar modaga kirdi. ayollar oyoqlariga o‘zgacha uyg‘unlik berib, "Louis poshnali" etiklar. Ko‘plab muxlislar raqsga tushish uchun qulay bo‘lgan to‘rli ochiq poyabzallarni topishadi .

“Modern” uslubidagi tarixiy poyabzallar

“Modern” uslubidagi zamonaviy poyabzallar

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Raxmatullayeva D, Xodjayeva U, Ataxanova F. Libos tarixi. - T.: Sano- Standart 2015.
2. Xasanbaeva T.K., CHursina B.A. Kostyum tarixi. - T.: Uzbekistan,-320 b.
3. M.N.Mersalova. Kostyum raznyx vremen i narodov 1,2 tom M.: Akademiya 2003
4. Anna Bleyz. “Istoriya kostyuma ot Faraona do Dendi”
5. Naimova Dilbar Numonovna. “ Значение символов изображений рисунок при использование дизайнерских работ». Халқаро конференцияда . “Енгил саноатда замонавий инновацион технологиялар: муаммо ва ечимлар” халқаро илмий амалий материаллари. Бухоро 19-20 ноябр 221-225 стр. 2022
6. Naimova Dilbar Numonovna. “Ranglarning inson ruhiyatiga ta’siri”. “ILM-FAN VA TA’LIMDA INNOVASION YONDASHUVLAR, MUAMMOLAR, TAKLIF VA YECHIMLAR» mavzusidagi ko‘p tarmoqli 24-sonli respublika konferensiyasi.to‘plami. 239-243 betlar. 2022.

7. Naimova Dilbar Numonovna. “Значение древних образцов, символов изображений”. Научно образовательный электронный журнал «Образование и наука в XXI веке» выпуск №11 (том3) 544-550 стр.февраль 2021.
8. Naimova Dilbar Numonovna. The nature of ancient patterns, symbols, images. EPRA International Journal of Research and Development (IJRD) February 2021. 178-182.
9. Наимова Д.Н. «Дизайн обуви-это произведение искусства: всё начинается с идеи» *Международный научный журнал «ВЕСТНИК НАУКИ» № 3 (48) Том 4*
10. Наимова Д.Н. «Развитие проектирования обуви с позиций современного дизайна» *Международный научный журнал «ВЕСТНИК НАУКИ» № 5 (50) Том 5*
11. Наимова Д.Н. «Обоснование рациональной формы следы профилактической обуви» *Международный научный журнал «ВЕСТНИК НАУКИ» № 9 (54) Том 3*